

F-35 Projesi Gölgesinde Türkiye-ABD İlişkileri

MURAT ASLAN

- F-35 savaş uçaklarının tedarik edilmesiyle Türkiye'nin kazanacağı yetenekler nelerdir?
- F-35 tedarik süreci ABD tarafından Türkiye'ye karşı bir siyasi koz olarak kullanılabilir mi?
 - Türkiye'nin F-35 tedarikinin aksamaması ve muhtemel sonuçları nelerdir?

GİRİŞ

Türkiye 21 Haziran itibarıyla F-35'leri teslim alması- na rağmen uçakların nihai olarak ülkeye ulaşması konusunda katedilmesi gereken bir süreç söz konusudur. ABD Senatosunun 19 Haziran 2018'de ABD Savunma Bakanlığı bütçesini Türkiye'nin de ortak olduğu F-35 serisi savaş uçaklarının Türkiye'ye ilkinin tesliminin yapılacağı bu tarihten hemen önce koşullara bağlaması Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir gündem yaratmıştır. Bu çalışmada F-35 projesi kapsamında Türkiye'nin kazanacağı yetenekler, F-35 projesinin siyasi bir koz olarak kullanılması yönünde ABD girişimleri ve projenin Türkiye için olumsuz sonuçlanması halinde meydana gelebilecek muhtemel gelişmeler incelenmiştir.

F-35 UÇAKLARI VE TÜRKİYE'YE KAZANDIRACAĞI YETENEKLER

F-35 serisi savaş uçağı üretim projesi ABD'nin beşinci nesil savaş uçağı tedariki için 1996'da başlatılmıştır. 2070'e kadar uçuşması öngörülen uçakların üretim bandına toplam dokuz ülke ortak olmuş, üç ülke de "müşteri" sıfatıyla uçaklardan sipariş vermiştir.¹ Ma-

1. ABD 2 bin 456, İngiltere 138, İtalya 60, Hollanda 37, Avustralya 100, Norveç 52, Danimarka 27, Kanada 88 ve Türkiye 100 adet F-35 satın almaktadır. Projeye ortak olmayan İsrail 50, Japonya 42 ve Güney Kore 40 adet sipariş vermiştir.

liyeti nedeniyle eleştirilere konu olan projenin 406,5 milyar ABD dolarına mal olması öngörülürken farklı modifikasyonlara sahip A, B ve C serisi F-35'lerin sırasıyla 94,3, 122,4 ve 121,2 milyar ABD doları seviyesinde fiyatlandığı bilinmektedir. Öte yandan modernizasyon, eğitim ve altyapı harcamaları dahil 1,5 milyar ABD dolarına yakın büyüklüğe ulaşacak projenin daha tolere edilebilir hale getirilmesi için 2020'ye kadar uçak maliyetlerinin 80 milyar ABD dolarına çekilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin tercih ettiği A serisi F-35'lerin 1.100 kilometre muharebe yarıçapı ve standart donanımı olacaktır. İleri teknoloji ile donatılmış beşinci nesil uçağın en büyük özelliği görünmezliği sayesinde radar ağına takılmadan uçabilmesidir. Uçağın gövdesi içine (*in-board*) uzun menzilli akıllı mühimmatlar yüklenilecek ve görünmeden hedef imha edilebilecektir. Ayrıca uçak ağ tabanlı harekate olanak sağlayabilecek, farklı F-35'lerin etkileşimi sayesinde hedef tespiti, takibi, aktarımı ve koordineli imhası mümkün olacaktır. Sonuçta görünmezlik ve uçakların entegre kullanımı hava hareketini kolaylaştıracak ve çatışmalar üzerinde belirleyici olma niteliğini güçlendirecektir.

F-35'leri muadillerinden ayıran özelliği farklı uçak tipleri tarafından icra edilebilen hava-hava,

MURAT ASLAN

1991'de Kara Harp Okulu'nun Yönetim Bölümü'nden mezun oldu. TSK bünyesinde muhtelif görevler aldı. Aynı dönem içinde ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2006-2010 arasında yüksek lisans, 2011-2017 arasında doktora eğitimini tamamladı. Akademik çalışmalar yapmak üzere TSK'dan kendi isteğiyle 2017 Şubat'ta emekli oldu. Başkent ve Hasan Kalyoncu üniversitelerinde siyaset ve uluslararası ilişkiler alanında muhtelif dersler veren Aslan, Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nden öğretim üyesi oldu. Savunma ve güvenlik çalışmaları kapsamında güç kavramı, istihbarat ve propaganda kavramı ve uygulamaları üzerinde yoğunlaştı. Halen Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğretim üyeliği ile birlikte SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı görevlerini yürütmektedir.

hava-yer, elektronik ve keşif-gözetleme-istihbarat görevlerini tek başına yapabilmesidir. Bu görevlerin başarılmasına yönelik bilgisayar tabanlı altyapısı güçlendirilen uçağın yazılımı sekiz milyon satırdan oluşmaktadır. Yüksek teknolojisi ile bilinen F-22 Raptor uçaklarından dört kat fazla yazılım satırına sahip olan F-35'lerin otomasyon tabanlı elektronik sistemleri hem uçuş güvenliğini hem de pilot konforunu artırmaktadır.

F-35'leri cazip kılan bir başka özelliği istihbarat, keşif ve gözetleme görevlerine yönelik sensörlere sahip olmasıdır. Hedef geliştirme olarak bilinen gayretlerin yürütülmesinde uydu, keşif uçakları ve insansız hava araçlarının dağıtık yapıda planlama ve icrası ile kıyaslandığında F-35'lerin sensörleriyle elde edilen bilgiler bir merkezde değerlendirmeyi müteakip anlık hedef istihbaratı üretilmektedir. Diğer bir ifadeyle F-35'ler görünmezlik kabiliyeti ile takviye edilmiş istihbarat sensörleri marifetiyle hedef geliştirme faaliyetlerini diğer hava araçlarına gerek duyulmadan kendisi yapabilecek, sağladığı hedef bilgilerini en uygun konumdaki F-35'lere iletebilecek ve hedef etki altına alınabilecektir.

Hava araçları için genellikle sorun teşkil eden konulardan birisi sarf ve yedek parçaların ikmalidir. Ancak yakıt ve mühimmat ikmalinin kolaylığı, uçağın dayanıklılığı ve uçuş saatine bağlı olarak değişmesi gereken parçaların azlığı gibi etkenler F-35'lerin ikmal açısından "sürdürülebilir" olmasını sağlamaktadır. Uçağın parçalarının farklı ülkelerde konuşlu firmalar tarafından üretilmesi bir ikmal zincirini gerekli kılarsa da otomasyon sistemleri aracılığıyla otomatik ikmal takibi yapılabilecektir. Dolayısıyla uçağın idamesine yönelik gayretler basitleştirilmiştir.

F-35'lere yöneltilen eleştirilerin başında uçağın manevra kabiliyeti gelmektedir. Uçağın boyutu ve "aero-dinamik" yapısı hava-hava muharebelerinde bir dezavantaj olarak görülmektedir. Özellikle Türk-Yunan savaş uçaklarının Ege Denizi üzerinde "it dalaşı" şeklinde bilinen ikili rekabet uçuşu F-35'ler için uygun görev kategorisinde değildir. F-35'lerin kullanım konseptinin "it dalaşı"ndan ziyade görünmeden

yaklaşma, uzak mesafeden kapasitesi yüksek akıllı mühimmatı bırakma ve bölgeden sessizce ayrılma olduğu dikkate alınır ise aslında Ege Denizi'nde it dalaşına gerek kalmayacaktır. Çünkü Türk F-35'leri görevlerini bitirdiğinde radar kaplamasına yakalanmadan üslurine geri dönebilecektir. Dolayısıyla F-16 ve F-22 savaş uçaklarına nazaran manevra kabiliyetinin istenen düzeyde olmaması görev konseptinden kaynaklanmaktadır.

Uçağın özellikleri dikkate alındığında Türkiye'nin Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Ortadoğu ve Akdeniz ile Ege Denizi'nde hava üstünlüğünü tesis edebileceği açıkça görülmektedir. Doğu Akdeniz'de sadece İsrail'in sahip olacağı F-35'ler Türkiye'nin terörizmle mücadele başta olmak üzere her türlü hareketi icra edebilmesine imkan tanıyacak ve bölge dinamiklerinin şekillendirilmesinde inisiyatif ibresi Türkiye lehine dönecektir. Bu nedenle ABD nezdinde İsrail, Yunanistan ve Ermenistan taraftarı lobiler ile Türkiye karşıtı siyasi oluşumların F-35'lerin Türkiye'ye tesliminin engellenmesine yönelik çabalarını artırdığı görülmüştür. Bu çerçevede Türkiye'nin kazanacağı kabiliyetler ile bölgesel gelişmeler ışığında F-35'lerin teslimatlarının geciktirilmesi veya engellenmesi halinde muhtemel gelişmelerin öngörülmesi önem kazanmıştır.

F-35'LERİN TESLİMİ ABD TARAFINDAN TÜRKİYE'YE KARŞI BİR SİYASİ KOZ OLARAK KULLANILABİLİR Mİ?

F-35'lerin tedarik edilmesinde ticari ve siyasi boyutlar projeyi doğrudan etkileyecek niteliktedir. Türkiye'nin F-35 projesinin sadece müşterisi değil ortağı ve tedarikçisi de olduğu dikkate alındığında projenin basit bir silah satışı olmadığı anlaşılmaktadır. Nihayetinde uluslararası konsorsiyum dahilinde Türkiye'nin ortaklığının bulunduğu bir üretim söz konusudur. Dolayısıyla F-35 projesi uluslararası boyutu olan bir ticari ortaklığın hukuki izlerini taşımaktadır. Ancak ABD Senatosunda ortaklık kültürünün ötesine geçen söylemler ağır basmış ve üç ana sorun sahası ileri sürülerek F-35'lerin Türkiye'ye teslimi koşullandırılmıştır.

ABD Savunma Bakanlığı bütçesinin 20 Mayıs 2018 tarihinde onaylanması aşamasında Demokrat Senatör Jeanne Shaheen ve Cumhuriyetçi Senatör Thom Tillis tarafından Türkiye'nin F-35 tedarikine yönelik şerh içeren bir önerge verilmiştir. Senato tarafından kabul edilen önerge neticesinde ABD Başkanı Trump'ın Türkiye'nin NATO'ya tehdit teşkil etmesi, Rusya Federasyonu'ndan S-400 hava savunma sistemleri satın alması ve (FETÖ ile iltisaklı olduğu tespit edilen rahip Andrew Brunson işaret edilerek) ABD vatandaşlarının tutuklanması konularına yönelik Senatoya olumlu görüş bildirmesi gerekli kılınmıştır. ABD Senatosunun öne sürdüğü şartlar incelendiğinde öncelikle kabul edilen söz konusu önergenin ABD Başkanı'nın inisiyatifine bırakıldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Senatonun aslında birbirine muhalif olması gereken iki üyesi eliyle Türkiye'ye karşı ABD yönetimine bir koz yaratılmıştır. Türkiye-ABD ilişkilerinin Obama iktidarında geçirdiği sarsıntılar sonrası ABD'nin Suriye'de PKK/PYD'ye destek verdiği döneme denk gelen F-35 teslimatında yaşanacak aksama doğal olarak Türk-Amerikan ilişkilerini derinden sarsacak niteliktedir. Öte yandan Senatonun öne sürdüğü koşulların da ne kadar gerçekçi olduğu tartışmalıdır.

F-35 tedarikinde bir koşul olarak öne sürülen "Türkiye'nin NATO'ya tehdit olmaması" hususu NATO üyesi ve NATO'nun en büyük ikinci askeri gücüne sahip Türkiye'nin Senatoda yapılmış aleyhte propagandalar nedeniyle yeterince tanınmadığına işaret etmektedir. Türkiye İttifak'ın güvenlik şemsiyesinden faydalanan bir ülke olduğu kadar aynı zamanda NATO'nun güneydoğu kanadında güvenlik üreten bir ülke konumundadır. NATO'nun kara, deniz ve hava kuvvetlerinin müşterek/birleşik yapıda icra ettiği tüm operasyonlarına katkı sağlayan Türkiye Bosna, Kosova, Afganistan, Somali gibi birçok NATO hareketinin parçası olmuştur. Dolayısıyla İttifak ülkelerine tehdit teşkil etmek bir yana Türkiye en önemli güvenlik arzı yaratan devletlerden bir tanesidir. Nitekim F-35 satışından olumsuz etkilenen Yunanistan'ın ima edilmesi bu kararın bir lobi faaliyeti olduğu izlenimini güçlendirmektedir.

İkinci koşul olarak ileri sürülen Türkiye'nin S-400 hava savunma füzesi tedarikine yönelik algılar incelendiğinde Türkiye'yi S-400 tedarikine iten sürecin tam anlamıyla bilinmediği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin hava savunma ihtiyacı Ortadoğu'da yaşanan krizler, uzun menzilli roket/füze envanterine sahip ülkeler ile Türkiye'yi ulusal çıkarları bağlamında tehdit/risk şeklinde göstermeyi milli politika haline getiren devletler nedeniyle acil olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin;

- Farklı silah sistemlerinden müteşekkil
- Derinliğine hazırlanan çok kademeli
- Tüm hava tehditlerine karşı etkin
- Alçak-orta-yüksek irtifadaki hava araçlarına cevap verebilen
- Nokta niteliğindeki tesisler yanında bölge ve genel hava savunması sağlayan
- Hareket kabiliyeti ve esnek kullanım imkanı veren
- Mevcut radar kaplamasına entegre edilebilen
- Reaksiyon süresi kısa olan
- Bakım, yedek parça ve mühimmat ikmalinde kolaylıklar ve alternatif seçenekler barındıran
- Siyasi şartlar kapsamında menşe ülke tarafından hava savunma silah sisteminin yer, zaman ve görev parametrelerinde tehdiye tabi tutulmayan
- Maliyet-etkin hava sistemlerine kısa sürede sahip olması gerekmektedir.

Türkiye'nin ihtiyaçları ve sahip olması gereken hava savunma sistemlerinin özellikleri dikkate alındığında öncelikle dış tedarik yoluyla acil ihtiyaçların karşılanması ve bilahare bahsedilen hava savunma sistemlerinin EUROSAM örneğinde olduğu gibi uluslararası konsorsiyum veya milli imkanlarla üretilmesi gerekmektedir. Hava savunma ihtiyacını karşılamak isteyen Türkiye ABD'nin Raytheon-Lockheed Mar-

tin ortak yapımı PATRIOT'larına talip olmuş ancak maliyet engeline takılmıştır. MQ-9 Predator insansız hava aracı tedarikinde de aynı sorunları yaşayan Türkiye EUROSAM projesinde ortak sıfatıyla uzun dönemli hava savunma ihtiyacına yönelik tedbir alırken acil hava savunma ihtiyacı için S-400 sistemlerine talip olmuştur. Sonuçta S-400 tedariki sınırlı sayıda ve kısa dönemli ihtiyaçlar için maliyet-etkin olması hasebiyle yapılmaktadır. Öte yandan Türkiye'nin NATO'ya entegre olamayacağı iddia edilen S-400'ü alternatif hava sistemi olarak telakki etmesi ABD'de tepki toplarken Almanya'nın halen envanterdeki PATRIOT yerine TLVS hava savunma sistemi temin etme niyetini açıklaması dikkat çekicidir.

Washington'ın F-35 satışına karşı şart koştuğu son konu rahip Andrew Brunson'un şahsında ABD vatandaşlarının Türkiye'de tutuklanma ihtimalidir. Yaşadığı ülkenin hukuki kurallarına tabi olan yabancı ülke vatandaşlarının suç işlediklerinde buldukları ülkelerin ceza kanunlarına tabi olması gerekirken ABD Senatosunun talepleri "kapitülasyonlar"ı anımsatmış ve F-35 projesiyle ilişkilendirilmiştir.

ABD Senatosunun Türkiye'ye şart koştuğu koşullar yanında F-35 projesine olumlu yansımaları olabilecek gelişmeler de halen meydana gelmektedir. Söz konusu gelişmeler kapsamında öncelikle Türkiye-ABD dışişleri bakanlıkları arasında sağlanan uzlaşıda değer sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Her iki ülkenin somut adımlar atılması yoluyla güven tesisine yönelik adımları öncelikle Münbiç'te Türk askerinin devriye görevi icra etmesiyle belirgin hale gelmiştir. Aynı gün ABD'nin Ankara Büyükelçiliğine Ortadoğu tecrübesiyle bilinen ve Türkiye'nin kabul edebileceği bir kişiliğe sahip David Satterfield'in atandığı haberlerinin çıkması bu gelişmelerle koordineli bir adım olarak kendini göstermiştir. Ayrıca ABD Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) 15 Temmuz hain darbe girişimini yapan veya azmettiren FETÖ üyelerine yönelik soruşturma başlatması ABD'nin Türkiye ile ilişkilerini tekrar tamir etme gayreti içinde olduğunu göstermektedir. Sonuçta Türkiye-ABD arasında uzlaşıyla duyurulan yol haritasının sadece Münbiç ile

sınırlı kalmadığı, bilakis daha geniş olaylar zincirini kapsadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle Türk-Amerikan ilişkileri nekahet dönemine girmiştir.

ABD Senatosunun Savunma Bakanlığı bütçesine son anda bir önergeyle soktuğu koşullara rağmen son dönemde Türk-Amerikan ilişkilerinde yaşanan gelişmelerin F-35 projesine olumlu etkileri olabilir. Senatonun ABD Başkanı'na tanıdığı yetki dahilinde öne sürülen üç koşul ile son dönemde yaşanan olumlu gelişmeler karşılaştırıldığında projenin ortağı olan Türkiye'ye F-35 teslimatının öngörülen zamanda gerçekleşeceği temeli sağlam bir öngörü olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar İsrail, Yunanistan ve Ermenistan yanlısı lobi gruplarının aksi girişimleri olsa da Türkiye'nin bölgesinde askeri kapasitesini artırmasının ABD Senatosunun ilk koşulunun aksine NATO'nun bölgesel ve küresel kabiliyetine olumlu yansımaları olacaktır. S-400 füzesi tedarik etmesi istenmeyen Türkiye'nin F-35 teslimatındaki aksaklıklar nedeniyle farklı beşinci nesil savaş uçağı alması ihtimali Türkiye-ABD ilişkilerini kalıcı bir şekilde zedeleyebilecek niteliktedir. Ancak her halükarda F-35 teslimatının aksaması halinde Türkiye'nin tercihlerini yansıtacak senaryoların da incelenmesi gerekmektedir.

TÜRKİYE'NİN F-35 TEDARİKİNİN AKSAMASI VE MUHTEMEL SONUÇLARI

Son dönemde yaşanan olumlu havaya rağmen Türkiye'ye F-35'lerin teslimatının durdurulması Türkiye'siz bir F-35 projesinin akıbetinin ne olacağı, Türkiye'nin savaş uçağı ihtiyacı karşılamasına yönelik alternatif girişimler ve siyasi sonuçlar bağlamında incelenebilir.

Teslimatın aksaması öncelikle projenin aksaması anlamına gelmektedir. Halihazırda on iki Türk şirketin parça ürettiği F-35 projesinin Türkiye'de üretilen parçalarının teslimatının durdurulması halinde zaman kaybedilecek ve zaten yüksek olan maliyet artacaktır. Türkiye'nin 12,5 milyar ABD doları tutan siparişlerinin teslim edilmemesi ile birlikte Türk şirketlerinin hemen aynı seviyelerde olan ticaret hacminin projeye toplamda 25 milyar ABD doları ilave mali yük getirmesi beklenmelidir. Maliyet kadar önemli bir diğer

konu da bu durumun F-35 siparişlerine etkisidir. Siyasi nedenlerle projenin ortağı olan Türkiye'ye karşı anlaşma hükümlerine aykırı olarak sorumluluklarını yerine getirmeyen ABD ve ABD'li firmaların müteakip dönemde güvenilirlikleri sorgulanabilecektir. ABD ile siyasi sorun yaşayabileceğini düşünen ülkeler siparişlerini Çin ve Rusya gibi koşulsuz olarak silah satışı yapan ve tedarik edilen silah sisteminin nasıl veya nerede kullanılacağına karışmayan ülkelerin savunma sanayii şirketlerine yöneltebilecektir. Sonuçta F-35'in ikamesi olan Rusya'nın SU-35 gibi uçakları ön plana çıkarken F-35'ler cazibesini kaybedebilecektir.

Doğal olarak Türkiye'nin S-400 hava savunma sistemi tedarikinde olduğu gibi acil ihtiyaçlarına yönelik bahse konu alternatifleri değerlendirmesi beklenmelidir. Türkiye acil ihtiyaçlarına uygun şekilde, hem de uygun fiyatla sınırlı miktarda savaş uçağı tedarik ederken F-35 projesinden tasarruf edeceği 12,5 milyar ABD doları ise halen süren Türk Milli Savaş Uçağı (TAI T-FX) projesine aktarabilecektir. Birleşik Krallık ile birlikte yürütülen milli uçak projesi Türkiye'yi dışa bağımlılıktan kurtarıırken aynı zamanda kullanım kısıtlamalarının da önüne geçilebilecektir. Sonuçta Türkiye hem alternatif kaynaklardan acil savaş uçağı ihtiyacını karşılama hem de milli savaş uçağını "know-how" satın alarak üretme kapasitesine sahiptir.

En kötü senaryo olarak ortaya çıkan uçak teslimatının engellenmesi durumunun siyasi sonuçları teknik boyuttan daha karmaşık bir yapıdadır. Öncelikle Türk-Amerikan ilişkilerinin onarılamayacak kadar kırılması beklenebilir, örneğin Türkiye'deki ABD varlığı sorgulanabilecektir. Türkiye'nin NATO'ya entegre radar sistemleri ile ABD askerlerinin konuştulu olduğu üslerin geleceğinin muğlak hale gelme riskiyle karşılaşılabilir. Ticari anlamda sivil yolcu uçağı alma gibi on milyarlarca dolara varan hacme sahip anlaş-

maların gözden geçirilmesi gerekebilir. Nihayetinde uluslararası ticari hukuk kuralları çerçevesinde Türkiye'nin tazminat talepleri gündeme gelebilir. Ancak siyasi anlamda Türkiye ve ABD'nin kopmasının mutlaka –Ortadoğu başta olmak üzere– farklı bölgesel sonuçları olacaktır. Bu çerçevede NATO'nun "anlamı" tartışılabilir.

SONUÇ

Türkiye'nin güvenlik algıları kendi sorunlarına milli çözümler üretilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle Türkiye Obama döneminde edindiği tecrübeyle Türkiye-ABD ilişkilerini çıkarları veçhesinde idame ettirmek istemektedir. Son dönemde meydana gelen olumsuz siyasi-askeri gelişmelere rağmen Türk-ABD ilişkilerinin büründüğü şekil her iki ülkenin ortak çıkarlarını ön plana çıkarmaktadır. Türkiye ABD ile ilişkilerini karşılıklı güven esasına dayanan ve her iki tarafın faydasına olan bir zemin üzerine inşa etmek istemektedir. F-35 projesinde halen süren ortaklık böyle bir isteğın somut göstergesidir.

F-35 projesinin planlandığı gibi devam ettirilmesi halen her iki ülkenin attığı somut güven artırıcı adımlara çarpan etkisi yapabilecek niteliktedir. Ancak ABD Senatosunun Savunma Bakanlığı bütçesine dahil ettiği koşullar düzelen ilişkilere ket vurabilecek niteliktedir. Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma füzesi tedarikinin öne sürülmesi gibi lobi gruplarının girişimleri açıkça iki ülke ilişkilerine zarar verecektir. Ayrıca ABD'nin geçmişte yaptığı engellemeler nedeniyle S-400 hava savunma sistemlerine yönelen Türkiye'nin acil ihtiyaçları için alternatif kaynaklara yönelmesi tekrar edecek özelliğindedir. Mevcut konjonktür siyasi ve diplomatik uzlaşa dahilinde ortaklıkların yaşatılmasını ve ilişkilerin daha da geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya

06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı

No: 41-43 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite

1106 Washington D.C. 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen

Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985